

bioveem Rapport 5

Economie op Bioveem bedrijven

Colofon

Uitgever

Animal Sciences Group,
Divisie Praktijkonderzoek
Postbus 2176, 8203 AD Lelystad
Telefoon 0320 - 293 211
Fax 0320 - 241 584
E-mail bioveem.po.asg@wur.nl
Internet <http://www.bioveem.nl>

Redactie

Bioveem

© Animal Sciences Group

Het is verboden zonder schriftelijke toestemming van de uitgever deze uitgave of delen van deze uitgave te kopiëren, te vermenigvuldigen, digitaal om te zetten of op een andere wijze beschikbaar te stellen.

Aansprakelijkheid

Animal Sciences Group aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Bestellen

ISSN 0169-3689
Eerste druk 2004/oplage 300
Prijs € 12,50

Losse nummers zijn schriftelijk, telefonisch, per E-mail of via de website te bestellen bij de uitgever.

Bioveem is een samenwerkingsproject van 17 biologische melkveehouders, Louis Bolk Instituut, Animal Sciences Group/Divisie Praktijkonderzoek en DLV-adviesgroep n.v.

Missie:
biologische melkveehouderij versterken en verbreden

Rapport 5

Economie op Bioveem-bedrijven

G.J. Doornewaard
A.C.G. Beldman
G.J.F. van den Elzen
C.H.G. Daatselaar

Voorwoord

In het project Bioveem werken 17 biologische melkveehouders in samenwerking met een aantal onderzoeksinstituten aan het versterken van de biologische melkveehouderij. Het LEI speelt hierbij met name een rol bij de thema's ondernemerschap en bedrijfseconomie. Met betrekking tot het thema ondernemerschap hebben alle deelnemers bij de projectstart vastgelegd wat hun visie en strategie is en wat ze concreet binnen het project op willen pakken. Met betrekking tot het thema bedrijfseconomie is er voor de bedrijven een bedrijfseconomische boekhouding bijgehouden. De resultaten van beide zijn gebruikt bij het voortbrengen van dit rapport. Bovendien zijn de Bioveem-deelnemers verschillende malen bijeengekomen in workshops om over deze onderwerpen van gedachten te wisselen en om resultaten te bespreken. Deze interactie was zeer waardevol en hierdoor ontstonden nieuwe inzichten. Bij deze willen we de Bioveem-deelnemers dan ook hartelijk bedanken voor hun inbreng hierbij.

Samenvatting

De biologische melkveehouderij versterken en verbreden is het primaire doel van het project Bioveem. Het LEI speelt in dit project met name een rol bij de thema's ondernemerschap en bedrijfseconomie. Een belangrijk kenmerk van het project is dat de deelnemers centraal staan. Dit betekent dat de meningen en visies van de deelnemers ook duidelijk in (de beoordeling van) de resultaten zijn meegenomen.

Ondernemer en economie

Bij de Bioveem-deelnemers speelt economie een belangrijke rol, maar deze is niet leidend in strategie en bedrijfsvoering. Bij het afwegen van verschillende opties is het dus niet louter het (verwachte) economisch resultaat dat de uiteindelijke keuze bepaald. Ook zaken m.b.t. de manier waarop wordt geproduceerd zijn belangrijk voor de deelnemers. Met betrekking tot het economisch resultaat wordt het meeste belang gehecht aan de kengetallen die met echte geldstromen te maken hebben.

Methode van spiegelgroepen

Om de eigen bedrijfsresultaten beter te kunnen beoordelen, bleken de deelnemers op zoek te zijn naar een referentiegroep bestaande uit bedrijven met een vergelijkbare structuur als het eigen bedrijf. Binnen Bioveem is hieraan invulling gegeven met behulp van de methode van spiegelgroepen. Een spiegelgroep bestaat uit een aantal bedrijven die qua structuur vergelijkbaar is met het te beoordelen bedrijf. Uit een beoordeling van de methode van spiegelgroepen door de deelnemers blijkt dat men de spiegelgroepen een goede methode vindt om meer inzicht te krijgen in de eigen bedrijfsresultaten.

De vergelijking met spiegelgroepen binnen Bioveem mag *niet* worden gezien als de vergelijking van de biologische - met de gangbare melkveehouderij in Nederland om op die manier bijvoorbeeld iets te zeggen over de uitbetalingsprijs voor biologische melk. Ten eerste zijn de Bioveem-bedrijven niet representatief voor de biologische melkveehouderij en zijn de spiegelgroepen niet representatief voor de gangbare melkveehouderij. Ten tweede zijn deze spiegelgroepen niet samengesteld voor dit doel, maar juist met het doel om de (individuele) ondernemers meer inzicht in de eigen bedrijfsresultaten te geven. Een vergelijking van de biologische - met de gangbare melkveehouderij in Nederland zou een andere onderzoeksopzet hebben gevraagd.

Resultaten Bioveem t.o.v. andere bedrijven in 2001

De Bioveem-bedrijven zijn groter qua bedrijfsoppervlakte (+ 13 hectare) dan het gemiddelde gangbare Nederlandse melkveebedrijf, maar kleiner qua bedrijfsmelkproductie (- 26.000 kg). Voor het positioneren van de Bioveem-bedrijven kan daarom beter gebruik worden gemaakt van een vergelijking met op bedrijfsstructuur geselecteerde gangbare spiegelgroepen. Verschillen in resultaten zijn dan immers alleen toe te schrijven aan verschillen in management, waardoor de ondernemer meer zicht krijgt op de sterke - en zwakke punten in de bedrijfsvoering. De Bioveem-bedrijven realiseren ten opzichte van de spiegelgroepen een goed economisch resultaat. Het saldo is hoger hetgeen voor 60% het gevolg is van een hogere melkprijs. De niet-toegerekende kosten zijn daarentegen ook hoger bij Bioveem, maar worden ruimschoots goedgemaakt door de hogere opbrengsten. De Bioveem-bedrijven produceren gemiddeld ruim 272.000 kg melk per arbeidsjaareenheid. De spiegelgroepen zitten ongeveer op hetzelfde niveau. De verwachting was dat Bioveem-bedrijven minder melk per arbeidskracht zouden realiseren, vanwege de arbeidsintensievere biologische bedrijfsvoering. Hoewel de melkproductie per arbeidsjaareenheid op de Bioveem-bedrijven ongeveer gelijk is aan de spiegelgroepen, weten de Bioveem-bedrijven bijna € 18.000 meer omzet per arbeidsjaareenheid te realiseren. Dit komt met name door hogere opbrengsten voor melk en zuivel. De extra omzet brengt echter ook extra kosten met zich mee, maar uiteindelijk is de arbeidsopbrengst per arbeidsjaareenheid op de Bioveem-bedrijven met ruim € 30.600 bijna € 5.700 hoger dan op de spiegelgroepen. Per arbeidsjaareenheid weten de Bioveem-bedrijven een reserveringscapaciteit van € 30.200 te realiseren. Dat is € 5.100 hoger dan de spiegelgroep.

Ten opzichte van de spiegelgroepen realiseren de Bioveem-bedrijven dus goede resultaten. De bedrijven in de spiegelgroepen wijken echter fors af van het gemiddelde gangbare bedrijf, met name doordat ze erg extensief zijn. Dit extensieve karakter is voor deze gangbare bedrijven economisch gezien niet optimaal, omdat grond een dure productiefactor is. Het gemiddelde gangbare bedrijf benut de grond beter in kwantitatieve zin, door meer kilogrammen melk te produceren per hectare. Biologische bedrijven benutten de grond beter in kwalitatieve zin, door meerwaarde (biologisch) aan de melk te geven. De bedrijven in de spiegelgroepen doen in feite geen van beide en dat zal hun resultaten dan ook niet ten goede komen. Het bovenstaande kan dus mede een reden zijn dat de biologische bedrijven het er in deze vergelijking goed vanaf brengen. Ook hier blijkt dus nogmaals dat de vergelijking van de resultaten van Bioveem met de spiegelgroepen niet als vergelijking van gangbare melkveehouderij met biologische melkveehouderij mag worden gebruikt.

Ontwikkeling resultaten Bioveem in 2002 t.o.v. 2001

Voor vier bedrijven was 2002 sowieso een moeilijk jaar, vanwege het faillissement van hun melkafnemer. Gemiddeld hebben deze bedrijven nog een vordering van bijna € 36.000 op hun melkgeld staan. Deze

vorderingen zijn wel meegenomen in het resultaat, want boekhoudkundig gezien hebben deze bedrijven daar recht op.

Ten opzichte van het jaar 2001 zijn de resultaten van de Bioveem-bedrijven in 2002 minder goed. De totale opbrengsten liggen op hetzelfde niveau, alleen de verdeling is anders. De melkopbrengsten zijn met ruim 1 euro gedaald, terwijl de overige opbrengsten met ongeveer een euro zijn toegenomen. Zouden de vorderingen op melkgeld die 4 bedrijven nog hebben uitstaan niet worden meegenomen, dan zou de gemiddelde melkopbrengst nog eens € 2,35 lager uitvallen t.o.v. 2001. Verder zijn de niet-toegerekende kosten met € 5.86 gestegen en is de arbeidsproductiviteit gedaald. Per arbeidsjaareenheid wordt nog wel ongeveer dezelfde hoeveelheid melk geproduceerd en dezelfde omzet gehaald als in 2001, maar de arbeidsopbrengst en de reserveringscapaciteit zijn per arbeidsjaareenheid respectievelijk € 12.000 en € 5.300 lager.

Inhoudsopgave

Voorwoord

Samenvatting

1	Inleiding	1
2	Economie en ondernemer	2
2.1	Rol economie in strategie en bedrijfsvoering	2
2.2	Economische kengetallen en referenties	2
2.3	Conclusies economie en ondernemer	5
3	Methode van spiegelgroepen	6
3.1	Doel van en werkwijze bij het samenstellen van spiegelgroepen	6
3.2	Spiegelgroepen in bedrijf	6
3.3	Beoordeling spiegelgroepen door Bioveem	8
3.4	Conclusies methode van spiegelgroepen	10
4	Vergelijking resultaten Bioveem met andere bedrijven	11
4.1	Vergelijking met gemiddelde gangbare bedrijf	11
4.2	Vergelijking met spiegelgroepen	11
4.2.1	Bedrijfsstructuur en technische resultaten	12
4.2.2	Economisch resultaat en arbeidsproductiviteit	13
4.3	Conclusies vergelijking resultaten Bioveem met andere bedrijven	14
5	Ontwikkeling resultaat Bioveem	15
5.1	Bedrijfsstructuur en technische resultaten	15
5.2	Economische resultaat en arbeidsproductiviteit	16
5.3	Conclusies ontwikkeling resultaat Bioveem	18
6	Discussie en conclusies	19
	Bijlagen	22
	Bijlage 1: Toelichting bij economische kengetallen	22

1 Inleiding

De biologische melkveehouderij versterken en verbreden is het primaire doel van het project Bioveem (Baars, 2002). Biologisch en duurzaam worden soms als synoniemen beschouwd. Zeker in gesprekken met burgers wordt de term duurzame landbouw vaak gevolgd door de reactie 'Oh, je bedoelt zeker biologische landbouw'. Op zich is dit een teken van een sterk imago van de biologische landbouw. In het project gaan we uiteraard dieper in op de duurzaamheid van de deelnemende bedrijven. Het begrip duurzaamheid wordt vaak vertaald naar drie P's: People (sociaal), Planet (ecologie) en Profit (economie). Deze rapportage gaat in op de Profit-P.

In het project Bioveem staan de deelnemers centraal. De rapportage begint daarom ook met de rol die economie speelt in de strategie van de deelnemers aan het project. Bij de projectstart hebben alle deelnemers vastgelegd wat hun visie en strategie is en wat ze concreet binnen het project op willen pakken. Vervolgens komt de rapportage van workshops met Bioveem-deelnemers waarin specifiek op de rol van economie op het bedrijf en het beoordelen van economische kengetallen door de deelnemers wordt ingegaan.

Daarna wordt ingegaan op de economische resultaten van de Bioveem-bedrijven. Eerst wordt voor bedrijfsstructuur een vergelijking gemaakt tussen Bioveem en het gemiddelde gangbare melkveebedrijf. Vervolgens is voor de positionering van de Bioveem-bedrijven gebruik gemaakt van de methode van spiegelgroepen. Voor elk Bioveem-bedrijf is een vergelijkingsgroep van bedrijven samengesteld met dezelfde structuurkenmerken (grondsoort, regio, intensiteit, bedrijfsomvang en aanwezigheid intensieve tak). De spiegelgroep bestaat uit gangbare bedrijven uit het Bedrijven Informatie Net van het LEI, omdat er te weinig gegevens van biologische bedrijven beschikbaar zijn om een 'biologische spiegelgroep' te maken. De methode is teruggekoppeld met de deelnemers en de beoordeling van de deelnemers wordt ook gerapporteerd. De resultaten van de vergelijking worden gepresenteerd en besproken, waarbij ook de ontwikkeling van de resultaten van de Bioveem-bedrijven in 2002 ten opzichte van 2001 aan de orde komt. Tenslotte volgt een hoofdstuk met conclusies, discussie en aanbevelingen voor vervolgvactiteiten.

2 Economie en ondernemer

Dit hoofdstuk geeft een beeld van de manier waarop de Bioveem-ondernemers omgaan met economie op hun bedrijven. Het gaat hierbij om de rol die economie speelt bij strategische keuzes en over de kengetallen die men belangrijk vindt.

2.1 Rol economie in strategie en bedrijfsvoering

De ondernemer heeft een centrale en cruciale rol in het project Bioveem. Daarom is het project van start gegaan met het in kaart brengen van de ondernemers, hun drijfveren en doelstellingen. Dit is gebeurd op basis van keukentafelgesprekken. Leidraad voor het ondernemersgesprek was het Strategisch Management Rapport van het LEI. In het gesprek werd concreet gevraagd naar onderzoeksthema's die in het kader van Bioveem zouden kunnen worden behandeld. Uit de individuele rapporten blijkt een grote diversiteit aan structuurkenmerken en van strategieën bij de projectdeelnemers (Wagenaar 2003, Van den Elzen, 2003).

In de beschrijving van hun visie en strategie gebruiken vrijwel alle deelnemers regelmatig termen als economie, kostprijs of rendement. Over het algemeen gaat het dan om kwalitatieve opmerkingen in de trend van: 'een goed rendement is belangrijk', 'de kostprijs moet omlaag'. Er worden geen concrete kwantitatieve doelstellingen ten aanzien van economie genoemd in de individuele rapporten. Enigszins gerelateerd aan economie is de term optimalisatie. Deze term wordt vaak gebruikt door de Bioveem-deelnemers in samenhang met technische resultaten (b.v. terugdringen voerkosten), maar ook in relatie met de biologische bedrijfsvoering, bijv. meer zelfvoorzienend of 'meer' biologisch (eigen eisen gaan verder dan SKAL-eisen). In het overzicht met de concrete punten die de deelnemers graag op willen pakken binnen Bioveem komt economie of rendement bij vier van de 17 bedrijven in het lijstje voor. Hieraan kan niet de conclusie worden getrokken dat economie niet belangrijk wordt gevonden. De keuze van acties heeft ook te maken met de aard van het project. In het project Bioveem is een belangrijk deel van het onderzoeksbudget voor technische aspecten (voeding, teelt van gewassen, bemesting e.d.) beschikbaar.

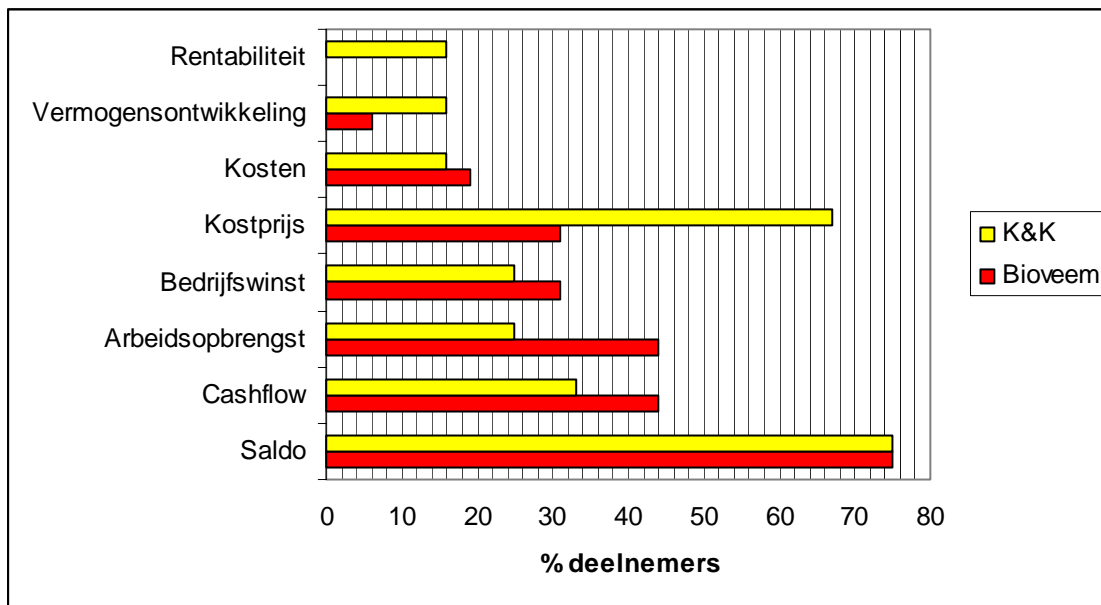
Twee bedrijven noemen in hun Strategisch Management Rapport een ander belangrijk economisch punt dat ze onder andere in het project aan de orde willen stellen. Dit punt heeft betrekking op de uitbetalingsprijs van biologische melk. In hun visie zou deze uitbetalingsprijs gebaseerd moeten zijn op de kostprijs c.q. op de meerkosten voor een biologische productiewijze. Daarbij wordt verwezen naar de werkwijze zoals die in de varkenshouderij wordt gehanteerd, waarbij de uitbetalingsprijs van varkensvlees wordt gebaseerd op de kostprijs. In de workshops rond economie en keten is over dit thema ook gediscussieerd.

Het is niet zo eenvoudig om de rol van economie binnen de visie en strategie van de deelnemers aan Bioveem te vergelijken met andere (gangbare) melkveehouders. In het project Koeien & Kansen is globaal op dezelfde manier gewerkt. Daar hebben de deelnemers ook hun visie en strategie op papier gezet (Beldman, 2003). Het lijkt erop dat economie binnen deze groep een iets grotere rol speelt. Deze groep melkveehouders kiest vrij sterk voor de groeistrategie vanuit een economische grondslag. Aan de andere kant is ook sprake van duidelijke overeenkomsten. Ook de Koeien & Kansen-deelnemers spreken zich alleen in kwalitatieve zin over economie uit en komen niet tot concrete acties of kwantitatieve doelstellingen. De term optimalisatie wordt bij de Koeien & Kansen-deelnemers eveneens vaak gebruikt. De term is bij deze groep vooral gekoppeld aan het verbeteren van de technische resultaten (met name voer- en graslandmanagement). Deze optimalisatie moet dan volgens de ondernemers leiden tot betere economische resultaten en tot lagere mineralenverliezen.

2.2 Economische kengetallen en referenties

Door middel van een vragenlijst (open vragen) is bij de deelnemers geïnventariseerd welke economische kengetallen zij het belangrijkste vinden. In figuur 1 staat weergegeven welk percentage van de deelnemers een bepaald kengetal heeft genoemd. Dezelfde vragen zijn ook voorgelegd aan deelnemers van het project Koeien & Kansen. Ter vergelijking staan de percentages van deze groep ook weergegeven.

Figuur 1 Belangrijkste economische kengetallen volgens Bioveem en Koeien & Kansen deelnemers

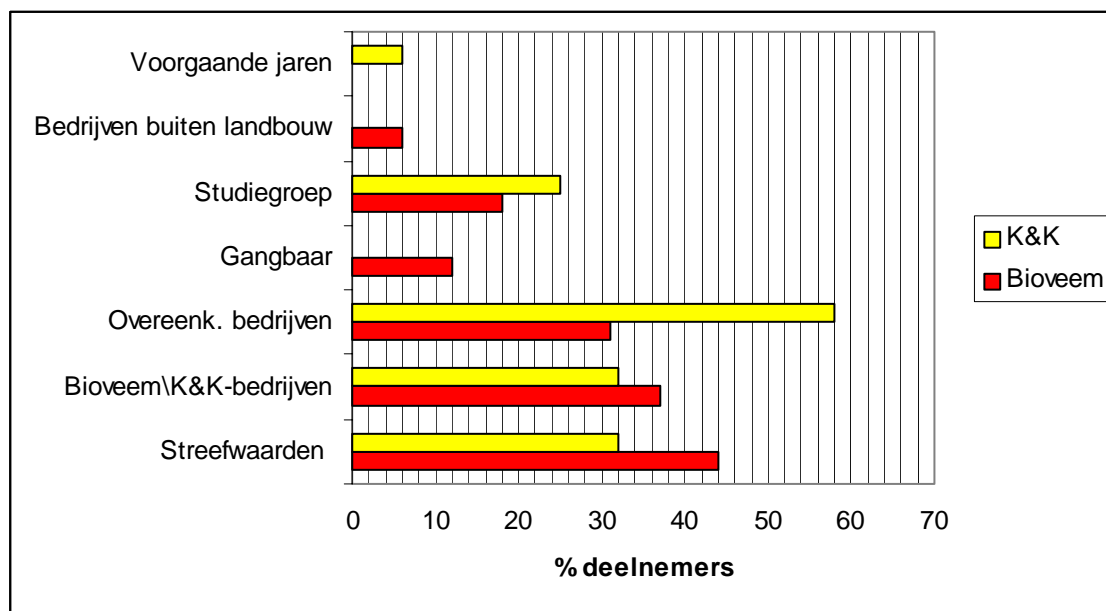

Het saldo blijkt veruit het belangrijkste kengetal (75% van de deelnemers) voor het beoordelen van het economisch resultaat. Uit de discussie in de workshops blijkt dat de nadruk binnen het saldo vooral ligt op de toegerekende kosten vanuit de veronderstelling dat men aan de opbrengstkant toch weinig kan sturen. Dit geldt overigens niet voor alle deelnemers. Enkele deelnemers richten zich wel specifiek op verhogen van de opbrengst door bijvoorbeeld zelf te verzuivelen en/of huisverkoop. Het saldo wordt vooral gebruikt voor het beoordelen van het tactisch en operationeel management. Ook de cashflow of reserveringscapaciteit wordt door een behoorlijk deel van de deelnemers (44 %) gezien als een belangrijk kengetal. De cashflow geeft aan hoeveel geld er beschikbaar is voor aflossingen en investeringen op een bedrijf. Dit kengetal sluit direct aan bij de werkelijke geldstromen op het bedrijf. De arbeidsopbrengst wordt door evenveel deelnemers als belangrijk kengetal genoemd. Een lastig punt in de discussie blijkt de interpretatie c.q. de definitie van de genoemde kengetallen. De kostprijs wordt bijvoorbeeld wel genoemd, maar daarbij heeft men niet het beeld dat economen hebben, namelijk een exact gedefinieerd getal. Het gaat over het algemeen meer om een kwalitatief beeld, het kwantitatieve is dan meestal gekoppeld aan werkelijke geldstromen. Dit geldt overigens weer niet voor de Bioveem-deelnemers die van mening zijn dat de uitbetalingsprijs van de melk gebaseerd moet zijn op de kostprijs. Die hebben een concreet beeld van de definitie van kostprijs en richten de discussie juist voor een deel op die definitie.

De kengetallen die het hoogst scoren bij de Bioveem-deelnemers zijn kengetallen die direct aansluiten bij de echte geldstromen (saldo, cash-flow en bedrijfswinst). Arbeidsopbrengst en kostprijs scoren lager. Het grote verschil met de deelnemers aan Koeien & Kansen zit bij de kostprijs. Die scoort bij Koeien & Kansen aanmerkelijk hoger. De oorzaak hiervoor is moeilijk aan te geven. De vraag is aan de Koeien & Kansen-deelnemers gesteld op het moment dat ze al enkele jaren de beschikking hadden over een bedrijfseconomische boekhouding, waarin de kostprijs werd berekend. Mogelijk dat men door het gebruik van het kengetal ook het belang ervan in is gaan zien. Opvallend is wel de koppeling tussen het belang dat Koeien & Kansen-deelnemers aan de kostprijs hechten en de sterke gerichtheid op groei in deze groep in vergelijking tot de Bioveem-bedrijven.

In figuur 2 staat weergegeven welke referenties de Bioveem-deelnemers belangrijk vinden bij het beoordelen van het economisch resultaat.

Figuur 2 Referentie beoordeling economische kengetallen

De Bioveem-bedrijven gebruiken met name streefwaarden als referentie. De streefwaarden zijn meestal gebaseerd op resultaten van het voorgaande jaar en worden daarbij min of meer gecorrigeerd voor veranderde omstandigheden. De collega's binnen de eigen Bioveem-groep of binnen de studiegroep worden ook vaak als referentie gebruikt. De vergelijking met gangbare bedrijven wordt ook genoemd. Ook hier is bij 1 kengetal een duidelijk verschil met de deelnemers aan het Koeien & Kansen-project zichtbaar. De Koeien & Kansen-deelnemers vinden de vergelijking met overeenkomstige bedrijven veruit het belangrijkste. Het gaat hierbij om een vergelijking van het resultaat met bedrijven met dezelfde structuur (omvang, intensiviteit, grondsoort e.d.). In de discussie met de Bioveem-bedrijven bleek dat men ook graag zo'n referentie zou willen hebben. Gezien de grote diversiteit in structuur binnen de biologische melkveehouderij en het relatief kleine aantal bedrijven is het niet zo eenvoudig om een dergelijke referentie te realiseren.

Tot slot is aan de deelnemers gevraagd welke zaken een rol spelen bij investeringsbeslissingen. Investeringsbeslissingen hebben vooral gevolgen voor de niet-toegerekende kosten op een bedrijf (bedoeld zijn investeringen in quotum, grond, machines, gebouwen e.d.). Voor een investering worden diverse afwegingen gemaakt, onder andere op het gebied van economie. Hierbij kijkt men niet zozeer naar het effect van de investering op de niet-toegerekende kosten, maar meer naar het gevolg op de hoeveelheid vreemd vermogen per kg melk en naar de netto kasstroom.

De meeste deelnemers (56%) noemen het vreemd vermogen per kg melk als belangrijkste kengetal bij investeringsbeslissingen. De bedrijven hebben zich hierbij een grens gesteld die ze niet willen overschrijden. De hoogte van de grens verschilt per bedrijf. De grenswaarden komen op verschillende manieren tot stand. Sommige ondernemers hanteren grenzen die adviesorganisaties voorschrijven, terwijl andere ondernemers alleen kijken naar wat ze zelf acceptabel vinden. Bij investeringsbeslissingen zal vaak een inschatting moeten worden gemaakt van de toekomstige opbrengsten. Zo wordt er bijvoorbeeld al jaren gesproken over een dalende melkprijs en hiermee kan rekening worden gehouden bij investeringsbeslissingen. Ongeveer een kwart van de bedrijven geeft aan bij scenarioberekeningen ook daadwerkelijk met lagere opbrengsten rekening te houden.

Het beeld van de Koeien & Kansen-deelnemers verschilt niet wezenlijk ten opzichte van Bioveem-deelnemers. Het vreemd vermogen per kg melk speelt bij Koeien & Kansen een nog grotere rol.

2.3 Conclusies economie en ondernemer

De volgende conclusies kunnen worden getrokken met betrekking tot de rol die economie bij de Bioveem-deelnemers speelt:

- Economie is wel belangrijk, maar niet leidend in strategie en bedrijfsvoering.
- De visie op economie verschilt tussen ondernemers. Voor sommige ondernemers is economie redelijk leidend, voor anderen is economie veel meer een resultante.
- Ten aanzien van het eigen economisch resultaat wordt het meeste belang gehecht aan de kengetallen die met echte geldstromen te maken hebben, zoals de cashflow.
- Een klein deel van de ondernemers hecht veel belang aan de kostprijs van melk, met name omdat die als basis zou moeten dienen voor de uitbetalingsprijs voor biologische melk.
- De ondernemers zijn op zoek naar een referentiegroep bestaande uit bedrijven met een vergelijkbare structuur als het eigen bedrijf. Gezien de grote diversiteit in structuur binnen de biologische melkveehouderij en het relatief kleine aantal bedrijven is het niet eenvoudig om een dergelijke referentie te realiseren.

3 Methode van spiegelgroepen

Uit het voorgaande hoofdstuk bleek dat de Bioveem-ondernemers op zoek waren naar een referentiegroep bestaande uit bedrijven met een vergelijkbare structuur als het eigen bedrijf. Hier is op ingespeeld door het ontwikkelen van zogenaamde spiegelgroepen. In paragraaf 3.1 zal worden uitgelegd wat het doel is van een spiegelgroep en hoe deze wordt samengesteld. In paragraaf 3.2 worden vervolgens 2 cases weergegeven waarbij gebruik wordt gemaakt van spiegelgroepen, gevolgd door een beoordeling van de methode van spiegelgroepen door de deelnemers in paragraaf 3.3. Tot slot volgen in paragraaf 3.4 enkele conclusies.

3.1 Doel van en werkwijze bij het samenstellen van spiegelgroepen

Om meer zicht te krijgen op de sterke - en zwakke punten in de bedrijfsvoering van een bedrijf is het gewenst om het effect van bedrijfsstructuur op de resultaten uit te kunnen schakelen. Met de methode van spiegelgroepen is dat mogelijk. Bij deze methode wordt naast een te positioneren bedrijf een groep bedrijven gezet die qua bedrijfsstructuur vergelijkbaar is met het te beoordelen bedrijf. Verschillen in bedrijfsresultaat tussen het te positioneren bedrijf en de spiegelgroep zullen daardoor het gevolg zijn van verschillen in de bedrijfsvoering en op deze manier kunnen daar dus de sterke - en zwakke punten in worden opgespoord. Deze methode is dus in de eerste plaats bedoeld voor het positioneren van individuele bedrijven.

Bij het positioneren van de Bioveem-bedrijven is ook van de methode van spiegelgroepen gebruik gemaakt. Voor elk Bioveem-bedrijf is eerst een spiegelgroep samengesteld met behulp van het Bedrijven Informatie Net (BIN) van het LEI. Vervolgens hebben de deelnemers een overzicht ontvangen waarin hun eigen resultaten stonden gepositioneerd t.o.v. de spiegelgroep en dat voor zowel technische - als economische resultaten. Het voordeel hiervan is dat de ondernemers een integraal beeld krijgen van hun eigen resultaten en dat op die manier ook inzichtelijk wordt hoe strategische keuzes uiteindelijk uitpakken voor het bedrijf als geheel. Het kan immers best zo zijn dat een ondernemer door bepaalde strategische keuzes op een aantal punten minder goed scoort, maar dit op een ander punt juist meer dan goed maakt. Hierdoor is het ook interessant om steeds aandacht te besteden aan de resultaten van individuele bedrijven. In deze rapportage komt naast het groepsgemiddelde van Bioveem dan ook een aantal cases aan bod.

De spiegelgroepen zijn samengesteld uit gangbare bedrijven. Op deze manier wordt dus een vergelijking gemaakt tussen de resultaten van Bioveem-bedrijven en gangbare bedrijven die qua structuur zo goed mogelijk overeenkomen. Een spiegelgroep op basis van biologische bedrijven zou nog mooier zijn, alleen is dat op dit moment (nog) niet mogelijk doordat in het BIN van te weinig biologische bedrijven gegevens beschikbaar zijn. De vergelijking is uitgevoerd voor het jaar 2001, omdat dit het meest recente jaar was waarvan ten tijde van het onderzoek voldoende informatie beschikbaar was in het BIN.

Een spiegelgroep bestaat bij voorkeur uit minimaal 10 bedrijven. Bij kleinere groepen wordt een individueel bedrijf immers steeds meer bepalend voor het gemiddelde. Sommige Bioveem-bedrijven bleken echter dusdanig 'bijzonder' te zijn (bijv. door zeer lage intensiteit), dat het niet lukte om een goed passende spiegelgroep samen te stellen bestaande uit minimaal 10 bedrijven. Voor deze bedrijven is de grens verlaagd naar een omvang van minimaal 5 bedrijven. Bij het samenstellen van de spiegelgroepen is geselecteerd op de volgende structuurkenmerken:

- Regio
- Grondsoort
- Bedrijfsmelkproductie
- Melk per ha voederoppervlakte
- Aanwezigheid intensieve veehouderijtak

Doordat bij het samenstellen van de spiegelgroepen is geselecteerd op bovenstaande kenmerken, zijn de spiegelgroepen niet representatief voor de gangbare melkveehouderij. Met name de melkproductie per ha voederoppervlakte is bij de spiegelgroepen veel lager dan op het gemiddelde gangbare melkveebedrijf.

3.2 Spiegelgroepen in bedrijf

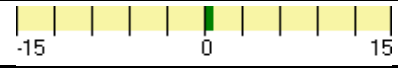

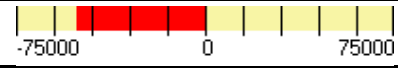

Spiegelgroepen zijn in de eerste plaats bedoeld om de ondernemer te helpen bij het verkrijgen van een integraal beeld van de eigen bedrijfsresultaten. Voor 2 cases wordt dit hieronder inzichtelijk gemaakt, waarbij het gaat om de Bioveem-bedrijven Mulder en Elderink. Mulder heeft een melkquotum van 240.000 kg en een intensiteit van 7.800 kg melk per hectare. De ondernemer streeft naar verlaging van de kosten door maximalisatie van de

zelfvoorzieningsgraad en naar verhoging van de opbrengsten, onder andere door middel van huisverkoop. Mulder kijkt daarbij vooral naar de werkelijke geldstromen en veel minder naar berekende kosten.

Elderink richt zich meer op de groei. Het bedrijf heeft een melkquotum van 683.000 kg en een intensiteit van 9.200 kg melk per hectare. De ondernemer heeft verder veel aandacht voor het bedrijfssysteem als geheel en niet zozeer voor de details. De ondernemer wil geleidelijk doorgroeien naar 1 miljoen kg melk bij een gelijkblijvende intensiteit en bedrijfsopzet.

De vergelijking met spiegelgroepen kan in principe voor alle soorten kengetallen worden uitgevoerd, zoals bedrijfsopzet, technische resultaten en economische resultaten. Alle Bioveem-deelnemers hebben ter beoordeling van de eigen bedrijfsresultaten destijds een rapportage gehad waarin al deze kengetallen aan de orde kwamen. Bij de cases zullen we ons echter beperken tot alleen de economische resultaten op hoofdlijnen. De definities van de kengetallen staan weergegeven in bijlage 1.

Tabel 1 Resultaten op hoofdlijnen bedrijf Mulder (in €/100 kg melk, tenzij anders vermeld)

	Mulder	Spiegelgroep	Afwijking
Opbrengsten bedrijf	56.29	47.43	
Toegerekende kosten	8.87	11.10	
Saldo bedrijf	47.42	36.33	
Niet-toegerekende kosten bedrijf	62.76	49.93	
Rentabiliteit (%)	79	78	
Arbeidsopbrengst	14.63	10.02	
Melkproductie per AJE (kg)	193800	244098	
Omzet per AJE (€)	109000	117480	

De spiegelgroep waarmee het bedrijf van Mulder wordt vergeleken is iets groter qua bedrijfsmelkproductie en iets intensiever dan het bedrijf van Mulder. De totale opbrengsten liggen fors hoger op het bedrijf van Mulder, hetgeen met name blijkt te komen door hoge melkopbrengsten en door hoge opbrengsten voor omzet en aanwas. De hogere melkopbrengsten zijn gerealiseerd door de meerprijs voor biologische melk maar daarnaast ook door de hoge gehalten (4,88% vet en 3,62% eiwit) die het bedrijf weet te realiseren. De opbrengsten voor omzet en aanwas zijn op het bedrijf € 3,45 per 100 kg melk hoger, hetgeen gerealiseerd is door huisverkoop van biologisch vlees.

De toegerekende kosten op het bedrijf zijn laag. Dit komt onder andere door de lage voerkosten, welke weer het gevolg zijn van het streven naar de hoge zelfvoorzieningsgraad. De niet-toegerekende kosten op het bedrijf zijn daarentegen fors hoger, hetgeen met name is veroorzaakt door hoge (berekende) arbeidskosten. Uit de bovenste resultaten blijkt duidelijk dat Mulder zijn strategie consequent heeft uitgevoerd.

Tabel 2 Resultaten op hoofdlijnen bedrijf Elderink (in €/100 kg melk, tenzij anders vermeld)

	Elderink	Spiegelgroep	Afwijking
Opbrengsten bedrijf	47.37	44.58	
Toegerekende kosten	13.46	12.57	
Saldo bedrijf	33.91	32.01	
Niet-toegerekende kosten bedrijf	40.12	41.80	
Rentabiliteit (%)	88	85	
Arbeidsopbrengst	8.11	7.08	
Melkproductie per AJE (kg)	334718	313146	
Omzet per AJE (€)	158556	138196	

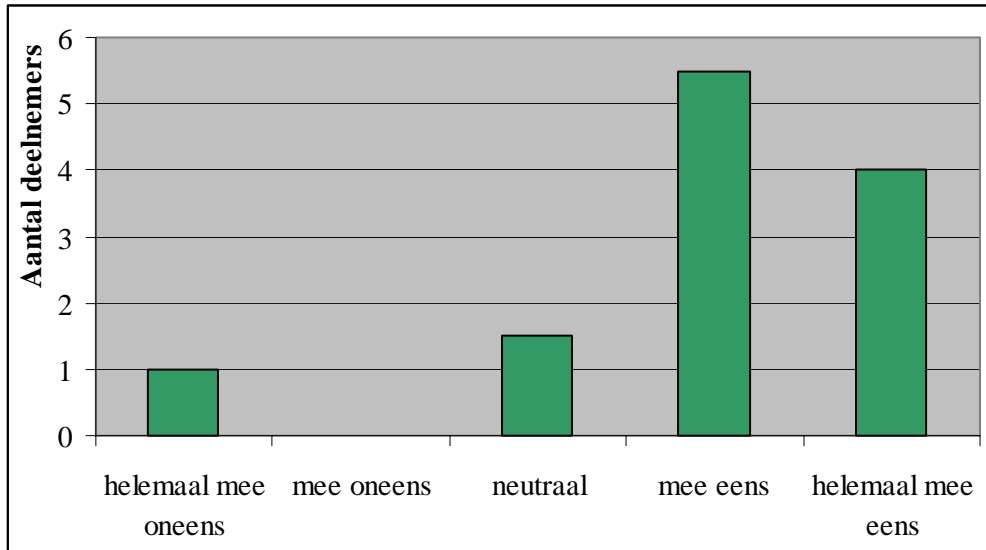
De spiegelgroep waarmee het bedrijf van Elderink wordt vergeleken heeft vrijwel dezelfde bedrijfsmelkproductie, maar is wel iets intensiever dan het bedrijf van Elderink. Op het bedrijf van Elderink wordt een goed economisch resultaat behaald. De opbrengsten liggen iets hoger dan de spiegelgroep, hetgeen gerealiseerd is door hogere melkopbrengsten enerzijds en hogere opbrengsten voor omzet en aanwas anderzijds. De toegerekende kosten liggen ook iets hoger, maar uiteindelijk is het saldo toch bijna 2 euro per 100 kg melk hoger bij Elderink. De vaste kosten op het bedrijf zijn laag, hetgeen met name komt door lage kosten voor arbeid en grond en gebouwen. Per arbeidsjaareenheid (AJE) wordt ook meer melk geproduceerd dan bij de spiegelgroep. Uiteindelijk ligt de arbeidsopbrengst ruim een euro per 100 kg melk hoger bij Elderink.

3.3 Beoordeling spiegelgroepen door Bioveem

In de voorgaande paragrafen zijn de resultaten van 2 cases beoordeeld met behulp van spiegelgroepen. Alle Bioveem-deelnemers hebben voor het eigen bedrijf een soortgelijke rapportage ontvangen waarin het eigen bedrijf stond gepositioneerd ten opzichte van een spiegelgroep. De deelnemers kregen ook een vragenlijst met een aantal meerkeuzevragen waarin zij konden aangeven hoe bruikbaar zij de methode met spiegelgroepen vonden en welke suggesties zij hadden ter verbetering. De resultaten van deze vragenlijsten komen in deze paragraaf aan bod.

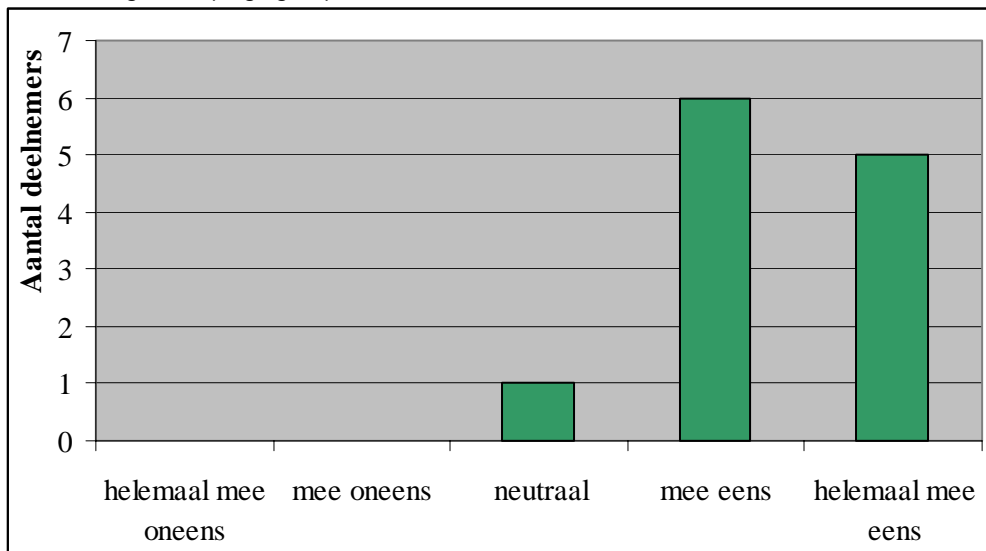
Als eerste werd aan de deelnemers gevraagd in hoeverre de vergelijking van de bedrijfsresultaten met een spiegelgroep meer inzicht geeft in de prestaties van het eigen bedrijf. Het merendeel van de deelnemers reageerde positief op deze stelling, zoals blijkt uit figuur 3. Eén deelnemer is het helemaal oneens met deze stelling. Deze deelnemer vindt dat de bedrijfsvoering binnen de biologische melkveehouderij in sommige gevallen een andere aanpak vraagt dan binnen de gangbare melkveehouderij, waardoor het positioneren en daarmee het opsporen van sterke - en zwakke punten in de eigen (economische) resultaten wordt bemoeilijkt bij deze methode.

Figuur 3 Beoordeling stelling dat spiegelgroep meer inzicht geeft in de prestaties van eigen bedrijf¹

De spiegelgroepen zijn geselecteerd op basis van een aantal structuurkenmerken, namelijk bedrijfsmelkproductie (bedrijfsomvang), melk per hectare voederoppervlak (intensiteit), grondsoort, regio en aanwezigheid intensieve tak. Vrijwel alle ondernemers zijn het eens over de stelling dat dit belangrijke structuurkenmerken zijn voor het samenstellen van een goede vergelijkingsgroep, zoals blijkt uit figuur 4.

Figuur 4 Beoordeling stelling dat gekozen structuurkenmerken de juiste zijn voor het samenstellen van een goede spiegelgroep

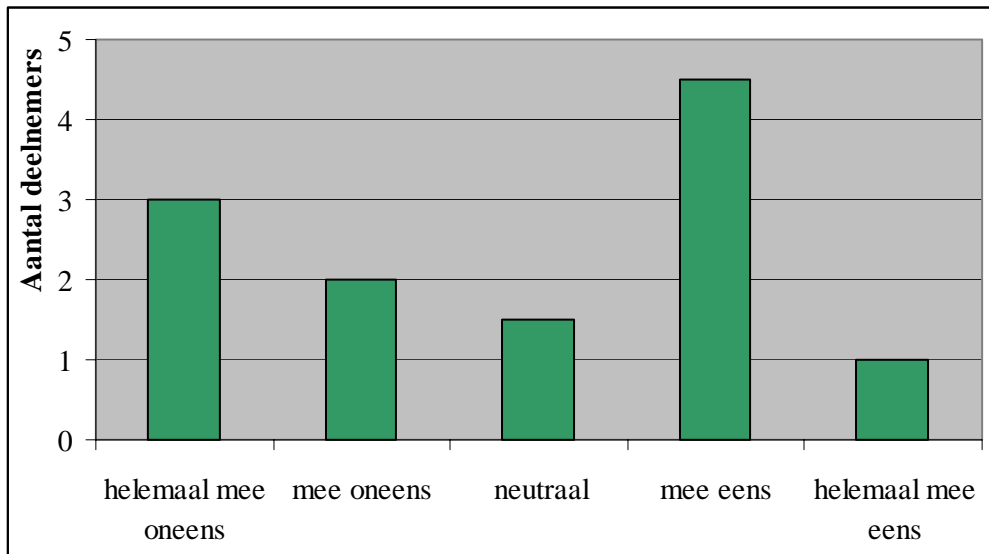

Enkele ondernemers zien daarnaast ook mogelijkheden om op andere structuurkenmerken te selecteren, zoals de totale bedrijfsoppervlakte, de verkaveling en de hoeveelheid meetmelk per ha voederoppervlakte (i.p.v. 'gewone' melk). Verder wordt ook aangegeven dat de aanwezigheid van een tweede tak bij het samenstellen van een spiegelgroep zou kunnen worden meegenomen, zoals het percentage grond met agrarisch natuurbeheer of het aandeel zelfverzuivde melk in de totale bedrijfsmelkproductie.

De Bioveem-deelnemers verschillen van mening over de stelling of de vergelijking van de individuele bedrijven met spiegelgroepen een goede basis vormt voor een vergelijking van biologisch ten opzichte van gangbaar (figuur 5).

¹ Sommige deelnemers hebben bij het beantwoorden van een stelling 2 antwoorden aangekruist (bijvoorbeeld neutraal en mee eens). In die gevallen is een half toegerekend aan het ene antwoord en een half aan het andere antwoord. Vandaar dat de hoogte van een staaf niet altijd een heel getal is.

Figuur 5 Beoordeling van stelling dat de vergelijking spiegelgroepen een goede basis vormt voor een vergelijking biologisch t.o.v. gangbaar

Een aantal deelnemers is het hier (helemaal) mee eens, waarbij verder geen toelichting wordt gegeven. Andere deelnemers vinden echter dat een individueel bedrijf weinig zegt over de groep biologische bedrijven. De verscheidenheid tussen de bedrijven is namelijk erg groot.

Eén van de ondernemers ziet wel mogelijkheden voor de vergelijking van biologisch ten opzichte van gangbaar met deze methode, alleen zou dan bij bedrijfsomvang moeten worden gekeken naar het totaal aantal hectares waarop geboerd wordt. Je kunt dan bijvoorbeeld vergelijkingen krijgen van bedrijven van 500.000 kg melk (gangbaar) t.o.v. bedrijven van 300.000 kg melk (biologisch) die beide boeren op 30 ha grond.

3.4 Conclusies methode van spiegelgroepen

Uit de beoordeling van de methode van spiegelgroepen door de deelnemers blijkt het volgende:

- De Bioveem-deelnemers vinden dat de spiegelgroepen een goede methode zijn om inzicht te krijgen in de eigen bedrijfsresultaten.
- De Bioveem-deelnemers zijn van mening dat de gebruikte selectiekenmerken (regio, grondsoort, bedrijfsmelkproductie, intensiteit en aanwezigheid intensieve veehouderijtak) de juiste zijn voor het opstellen van een goede spiegelgroep.
- De Bioveem-deelnemers verschillen van mening over het feit of de spiegelgroepen een goede methode vormen voor de vergelijking van biologisch met gangbaar.
- Er wordt een idee geopperd om de spiegelgroep op basis van hectares te selecteren i.p.v. op intensiteit en bedrijfsmelkproductie, zodat bijv. een vergelijking ontstaat van een biologisch bedrijf met 30 hectare en 300.000 kg melk en een gangbaar bedrijf met eveneens 30 hectare en 500.000 kg melk.

4 Vergelijking resultaten Bioveem met andere bedrijven

In dit hoofdstuk worden de resultaten van Bioveem vergeleken met andere bedrijven. In paragraaf 4.1 wordt de bedrijfsstructuur van de Bioveem-bedrijven vergeleken met het gemiddelde gangbare Nederlandse melkveebedrijf. Op die manier kan de groep Bioveem-bedrijven beter geplaatst worden. In paragraaf 4.2 vindt vervolgens een vergelijking plaats met de spiegelgroepen. Tot slot volgt in paragraaf 4.3 een aantal conclusies. De resultaten hebben betrekking op het jaar 2001 en zijn gebaseerd op 14 Bioveem-bedrijven. In totaal doen 17 bedrijven aan het project Bioveem mee. In het jaar 2001 zijn van drie Bioveem-bedrijven echter geen economische cijfers verzameld. Dit waren complexe bedrijven waardoor in eerste instantie is besloten deze bedrijven niet uit te werken.

4.1 Vergelijking met gemiddelde gangbare bedrijf

Ten opzichte van het gemiddelde gangbare bedrijf zijn de Bioveem-bedrijven groter qua oppervlakte cultuurgrond (+ 13 ha), maar kleiner qua bedrijfsmelkproductie (- 26.000 kg), zoals blijkt uit tabel 3. De intensiteit is hierdoor 3.500 kg/ha lager. Met een productie van ongeveer 6.250 per koe produceren de melkkoeien op Bioveem-bedrijven ongeveer 1.200 kg melk minder dan de koeien op gangbare bedrijven.

Tabel 3 Vergelijking structuurkenmerken Bioveem met gemiddelde gangbare melkveebedrijf (2001)

	Bioveem	Gangbaar (BIN)	<i>Bioveem minus Gangbaar (BIN)</i>
Oppervlakte (ha per bedrijf)	50.6	37.3	13.3
Melkkoeien per bedrijf	67.9	60.3	7.6
Bedrijfsmelkproductie (* 1000)	422	447	-26
Melk/koe	6253	7420	-1167
Melk per ha/voederoppervlak (kg)	9098	12632	-3534

Het Bedrijven Informatie Net bevat op dit moment naast de Bioveem-bedrijven te weinig biologische melkveebedrijven om die als een aparte groep op te nemen in de vergelijking. Uit CBS-cijfers is af te leiden dat het gemiddelde biologische melkveebedrijf in 2001 47,5 koeien had (gemiddelde van 320 bedrijven). Dit betekent dat de Bioveem-bedrijven gemiddeld duidelijk groter zijn met bijna 68 koeien per bedrijf.

4.2 Vergelijking met spiegelgroepen

In deze paragraaf worden de resultaten van de Bioveem-bedrijven vergeleken met de spiegelgroepen voor het jaar 2001. Zoals eerder vermeld heeft iedere Bioveem-deelnemer een rapportage met zijn eigen bedrijfsresultaten t.o.v. een spiegelgroep gekregen en in deze paragraaf wordt op hoofdlijnen gekeken hoe dit gemiddeld uitpakt voor de Bioveem-deelnemers. Het doel is dus niet om een vergelijking te maken tussen de gangbare en de biologische melkveesector in Nederland. De Bioveem-bedrijven zijn immers niet representatief voor de biologische sector. Eerder hebben we gezien dat de Bioveem-bedrijven gemiddeld duidelijk groter zijn. De bedrijven zijn niet geselecteerd op basis van representativiteit maar juist op basis van bijzondere kenmerken. Bovendien zouden bij een vergelijking met het doel om de gangbare en de biologische melkveesector in Nederland te vergelijken wellicht andere selectiekenmerken moeten worden gebruikt bij het samenstellen van de spiegelgroepen. De spiegelgroepen zijn ook niet representatief voor de gangbare melkveesector. De vergelijking wordt wel gemaakt om een beter beeld van de positie van de Bioveem-groep ten opzichte van de gangbare praktijk te krijgen. In feite is het echter meer een resultante van de voorgaande stappen (met name het ontwikkelen van een instrument voor positionering van individuele bedrijven) dan het primaire onderzoeksdoel. In paragraaf 4.2.1 komen de bedrijfsstructuur en de technische prestaties van de bedrijven aan bod, terwijl in paragraaf 4.2.2 de economische prestaties en de arbeidsproductiviteit centraal staan. Ook deze vergelijking betreft 14 Bioveem-bedrijven.

4.2.1 Bedrijfsstructuur en technische resultaten

In tabel 4 staan de bedrijfsstructuur van het gemiddelde Bioveem-bedrijf en van de gemiddelde spiegelgroep naast elkaar weergegeven.

Tabel 4 Bedrijfsstructuur Bioveem en spiegelgroepen (2001)

	Bioveem	Spiegel	Vershil
Bedrijfsmelkproductie (kg)	421532	421120	412
Aandeel zand (%)	55	56	-1
Aandeel klei (%)	21	21	0
Aandeel veen (%)	24	23	1
Intensiteit (kg melk/ha voed. opp.)	9098	10435	-1337
Cultuurgrond (ha)	50.6	43.5	7.2
Gras (ha)	40.8	34.0	6.8
Overige voed. gew. (ha)	7.3	7.3	0.0
Akkerbouw (ha)	2.3	1.9	0.4

De bedrijfsstructuur van de spiegelgroepen komt gemiddeld gezien goed overeen met de structuur van de Bioveem-bedrijven. Dat was ook de bedoeling, omdat hierop is geselecteerd bij het samenstellen van spiegelgroepen. De bedrijfsmelkproductie is nagenoeg gelijk, evenals de grondsoort. Het grootste verschil is zichtbaar bij de intensiteit. De Bioveem-bedrijven zijn ongeveer 1.300 kg melk/ha extensiever. De Bioveem-bedrijven hebben hierdoor ook 6,8 ha meer grond in gebruik.

In tabel 5 staan enkele kengetallen m.b.t. de technische prestaties van de Bioveem-bedrijven weergegeven t.o.v. de spiegelgroep. Naast het gemiddelde van Bioveem worden per kengetal ook de minimum- en maximumwaarde voor dat kengetal weergegeven om op die manier een beeld van de spreiding te geven. Het gaat hierbij dus per kengetal wel steeds om andere bedrijven.

Tabel 5 Technische resultaten (2001)

	Bioveem			Afwijking gem. t.o.v. spiegelgroep
	Gem.	Min.	Max.	
Jongvee/10 melkk.	7.4	3.8	10.2	-0.7
Melk/koe (kg)	6253	4317	7563	-584
Vet%	4.42	3.02	5.85	-0.03
Eiwit%	3.42	3.20	3.89	-0.05
Krachtvoer/koe (kg)	1092	377	1827	-906
Krachtvoer/100 kg meetmelk (kg)	16.1	8.9	23.1	-11.6
N-kunstmest/ha grasland (kg)	1	0	8	-154
N-overschot/ha cult.grond (kg)	5	-82	124	-167

De Bioveem-bedrijven hebben een lagere jongveebezetting dan de spiegelgroep. De melkproductie per koe is op de Bioveem-bedrijven bijna 600 kg lager t.o.v. de spiegelgroep. Ook de gehalten zijn lager, al zit hier een grote spreiding in. Bij bedrijf Ormel worden de hoogste gehalten gerealiseerd. Op dit bedrijf worden Jerseys gemolken. Op de Bioveem-bedrijven wordt ruim 900 kg minder krachtvoer per koe verstrekt. Per 100 kg meetmelk wordt bijna 12 kg minder krachtvoer verstrekt.

Ten opzichte van de spiegelgroep wordt er op de Bioveem-bedrijven 154 kg minder N-kunstmest op grasland gebruikt. Alleen bedrijf Boons maakt gebruik van (een in de biologische landbouw toegestane vorm van) N-kunstmest. De Bioveem-bedrijven komen op een N-overschot per hectare cultuurgrond uit van 5 kg. Dat is maar liefst 167 kg/ha lager dan de spiegelgroep. Binnen de Bioveem-bedrijven is de spreiding in de hoogte van het N-overschot hoog. Bedrijf Van Dorp heeft met 124 kg/ha het hoogste N-overschot. Dit komt doordat het bedrijf voor biologische begrippen zeer intensief is en daardoor veel voer moet aankopen.

4.2.2 Economisch resultaat en arbeidsproductiviteit

De economische resultaten komen bij de vergelijking van de resultaten van 2001 met spiegelgroepen alleen op hoofdlijnen aan de orde om een beeld te krijgen van hoe dit gemiddeld uitpakt voor de Bioveem-bedrijven. Een gedetailleerde vergelijking van het gemiddelde Bioveem-bedrijf met de gemiddelde spiegelgroep wordt bewust achterwege gelaten, omdat de manier waarop de vergelijkingsmethode met spiegelgroepen in dit onderzoek is vormgegeven voor dit doel minder geschikt is. Het doel was immers om individuele bedrijven een hulpmiddel te bieden bij het positioneren van hun resultaten. De resultaten van de Bioveem-bedrijven in 2001 komen wel gedetailleerd aan bod in het volgende hoofdstuk waarin deze worden vergeleken met de resultaten van 2002. In bijlage 1 staat een omschrijving van de economische kengetallen weergegeven.

Tabel 6 Economie op hoofdlijnen (2001)

In €/100 kg melk	Bioveem			Afwijking gem. t.o.v. spiegelgroep
	Gem.	Min.	Max.	
Opbrengsten bedrijf	53.01	44.31	68.72	6.64
Toegerekende kosten bedrijf	11.79	8.76	16.25	-0.52
Saldo bedrijf	41.22	30.84	52.47	7.16
Niet-toegerekende kosten bedrijf	50.78	34.84	86.07	3.61
Arbeidsopbrengst bedrijf	11.03	-0.53	23.70	3.00
Reserveringscapaciteit	10.71	-4.32	33.09	2.43
VV/kg melk (€)	0.90	X	X	0.10
Rendement EV (%)	-3.3	X	X	0.5

X: deze gegevens worden niet voor individuele bedrijven weergegeven uit privacyoverwegingen

De Bioveem-bedrijven realiseren t.o.v. de spiegelgroep een goed bedrijfseconomisch resultaat. De opbrengsten zijn ruim 6,6 euro per 100 kg melk hoger, terwijl de toegerekende kosten juist een halve euro per 100 kg melk lager zijn. Het saldo per 100 kg melk komt hiermee bijna 7,2 euro per 100 kg melk hoger uit. De niet-toegerekende kosten zijn echter 3,6 euro per 100 kg melk hoger dan de spiegelgroep. Uiteindelijk realiseren de bedrijven een arbeidsopbrengst van ruim 11 euro per 100 kg melk, 3,0 euro hoger dan de spiegelgroepen. De reserveringscapaciteit bedraagt 10,7 euro per 100 kg melk en is daarmee 2,4 euro per 100 kg melk hoger in vergelijking met de spiegelgroep. Qua vreemd vermogen zit Bioveem met 0,9 euro per kg melk 10 eurocent hoger dan de spiegelgroep. Het rendement op het eigen vermogen is – 3,3% en is daarmee een half procent hoger dan bij de spiegelgroep. De Bioveem-bedrijven realiseren gemiddeld een goed resultaat, al bestaan er forse verschillen tussen de bedrijven.

In tabel 7 staan enkele kengetallen weergegeven die de arbeidsproductiviteit in beeld brengen. Arbeid is een productiefactor die steeds duurder wordt en daarom is het belangrijk om efficiënt met arbeid om te gaan.

Tabel 7 Arbeidsproductiviteit (2001)

	Bioveem			Afwijking t.o.v. spiegelgroep
	Gem.	Min.	Max.	
Melkproductie/AJE (kg)	272524	130406	512295	-1883
Omzet/AJE (€)	141612	88639	263063	17611
Arbeidsopbrengst/AJE (€)	30651	X	X	5663
Reserveringscapaciteit/AJE (€)	30189	X	X	5060

X: deze gegevens worden niet voor individuele bedrijven weergegeven uit privacyoverwegingen

De Bioveem-bedrijven produceren gemiddeld ruim 272.000 kg melk per arbeidsjaareenheid. De spiegelgroepen zitten ongeveer op hetzelfde niveau. Bedrijf Boons haalt met ruim 512.000 kg melk de hoogste productie per arbeidsjaareenheid. Bedrijf Koekkoek zit het laagst met ruim 130.000 kg melk per AJE. Op dit biologisch dynamisch bedrijf is naast de productie van melk ook veel arbeid nodig voor de verwerking ervan. Hoewel de melkproductie per arbeidsjaareenheid op de Bioveem-bedrijven ongeveer gelijk is aan de spiegelgroepen, weten de Bioveem-bedrijven bijna € 18.000 meer omzet per arbeidsjaareenheid te realiseren. Dit komt met name door hogere opbrengsten voor melk en zuivel. De extra omzet brengt echter ook extra kosten met zich mee, maar uiteindelijk is de arbeidsopbrengst per arbeidsjaareenheid op de Bioveem-bedrijven met ruim € 30.600 bijna € 5.700 hoger dan bij de spiegelgroepen. Per arbeidsjaareenheid weten de Bioveem-bedrijven een reserveringscapaciteit van € 30.200 te realiseren. Dat is € 5.100 hoger dan de spiegelgroep.

4.3 Conclusies vergelijking resultaten Bioveem met andere bedrijven

Bij vergelijking van de resultaten van het gemiddelde Bioveem-bedrijf met het gemiddelde gangbare bedrijf blijkt dat:

- De Bioveem-bedrijven gemiddeld 13 hectare meer grond hebben.
- De Bioveem-bedrijven gemiddeld ongeveer 26.000 kg minder melk produceren op bedrijfsniveau.

Om de bedrijven beter te kunnen positioneren is een vergelijking met spiegelgroepen met een overeenkomstige structuur gemaakt. Op basis van de vergelijking van de resultaten van het gemiddelde Bioveem-bedrijf met de gemiddelde spiegelgroep kunnen de volgende conclusies worden getrokken:

- De vergelijking is in de eerste plaats bedoeld om de resultaten van de individuele Bioveem-bedrijven te positioneren en in dit hoofdstuk is op hoofdlijnen gekeken hoe dit uitpakt voor het gemiddelde Bioveem-bedrijf. Het gaat hier dus niet om de vergelijking van de biologische - met de gangbare melkveesector in Nederland.
- De melkproductie per koe is op de Bioveem-bedrijven gemiddeld 584 kg lager. Hierbij wordt ook bijna 12 kg minder krachtvoer verstrekt per 100 kg FPCM.
- Het N-overschot is op de Bioveem-bedrijven slechts 5 kg/ha groot en is daarmee maar liefst 167 kg lager dan op de spiegelgroep. Dit komt met name doordat vrijwel geen N-kunstmest wordt gebruikt. Ondanks deze lagere input qua N-bemesting, weten de Bioveem-bedrijven toch nog iets lagere voerkosten te realiseren. Ook dit wijst dus op een goede totale voerefficiëntie. Kanttekening is wel dat de spiegelgroep gemiddeld ook 1.300 kg melk/ha intensiever is, maar aan de andere kant is het biologische krachtvoer ook weer duurder.
- De Bioveem-bedrijven realiseren goede economische resultaten in 2001.

5 Ontwikkeling resultaat Bioveem

In het voorgaande hoofdstuk zijn de resultaten van Bioveem in 2001 op hoofdlijnen vergeleken met qua bedrijfsstructuur vergelijkbare gangbare bedrijven. Deze vergelijking kan (nog) niet worden uitgevoerd voor 2002 vanwege het nog niet beschikbaar zijn van voldoende gegevens in BIN ten tijde van het onderzoek. Wel kan worden gekeken hoe de resultaten van de Bioveem-bedrijven zich in 2002 hebben ontwikkeld ten opzichte van 2001.

Het jaar 2002 was voor vier van de 14 in deze analyse betrokken Bioveem-bedrijven sowieso een moeilijk jaar, doordat problemen ontstonden bij de melkafzet vanwege het faillissement van hun melkafnemer. Deze bedrijven hebben nog vorderingen staan op melk die wel geleverd is, maar waarvoor geen vergoeding is ontvangen. Het gaat hierbij gemiddeld om bijna € 36.000 per bedrijf. Deze vorderingen zijn in de analyse wel meegenomen, omdat de desbetreffende deelnemers daar boekhoudkundig gezien recht op hebben. Wel is het goed om te realiseren dat het feit dat de melkafnemer failliet is gegaan wel een signaal is m.b.t. de moeilijke markt waarop deze onderneming opereerde.

In paragraaf 5.1 komen de bedrijfsstructuur en de technische prestaties aan bod. In paragraaf 5.2 staan de economische prestaties en de arbeidsproductiviteit centraal en tot slot volgen in paragraaf 5.3 enkele conclusies.

5.1 Bedrijfsstructuur en technische resultaten

In tabel 8 staan gegevens m.b.t. de bedrijfsopzet weergegeven.

Tabel 8 Bedrijfsopzet

	2001	2002	Vershil
Bedrijfsmelkproductie (kg)	421532	421740	208
Intensiviteit (kg melk/ha voed. opp.)	9098	8304	-794
Cultuurgrond (ha)	50.6	57.4	6.8
Gras (ha)	40.8	43.5	2.7
Overige voed. gew. (ha)	7.3	8.9	1.6
Akkerbouw (ha)	2.3	4.8	2.5

De Bioveem-bedrijven realiseren in 2002 dezelfde bedrijfsmelkproductie als in 2001. De bedrijven zijn verder in oppervlakte met bijna 7 hectare gegroeid, waarvan 4,3 hectare extra voederoppervlak. Bedrijf Van Dorp is met een toename van bijna 35 hectare het meest gegroeid, hetgeen is gerealiseerd door de aankoop van een akkerbouwbedrijf. Doordat de bedrijfsmelkproductie gelijk is gebleven en de oppervlakte cultuurgrond is toegenomen, zijn de bedrijven (verder) geëxtensieerd.

Tabel 9 Technische resultaten

	2001	2002	Vershil
Jongvee/10 melkk.	7.4	7.3	-0.1
Melk/koe (kg)	6253	6216	-36
Vet%	4.42	4.50	0.07
Eiwit%	3.42	3.44	0.02
Krachtvoer/koe (kg)	1092	1007	-85
Krachtvoer/100 kg meetmelk (kg)	16.1	15.2	-0.9
N-kunstmest/ha grasland (kg)	1	0	0
N-overschot/ha cult.grond (kg)	5	-44	-49

De technische resultaten zijn in 2002 niet wezenlijk anders ten opzichte van 2001 (tabel 9). De jongveebezetting per 10 melkkoeien en de melkproductie per koe zitten op hetzelfde niveau. Het vetgehalte is iets gestegen. Verder is de krachtvoergif wel wat gedaald t.o.v. 2001. Per koe wordt 85 kg minder krachtvoer verstrekt en per 100 kg meetmelk bijna een kilo minder. Het N-overschot per hectare cultuurgrond is gemiddeld fors gedaald.

5.2 Economische resultaat en arbeidsproductiviteit

De economische resultaten worden eerst besproken op hoofdlijnen. Vervolgens komen kengetallen op een meer gedetailleerd niveau aan bod.

Tabel 10 Economie op hoofdlijnen

In €/100 kg melk	2001	2002	Vershil
Opbrengsten bedrijf	53.01	52.97	-0.04
Toegerekende kosten bedrijf	11.79	11.38	-0.40
Saldo bedrijf	41.22	41.59	0.36
Niet-toegerekende kosten bedrijf	50.78	56.64	5.86
Arbeidsopbrengst bedrijf	11.03	6.89	-4.14
Reserveringscapaciteit	10.71	9.27	-1.44
VV/kg melk	0.90	0.97	0.06
Rendement EV (%)	-3.3	-3.8	-0.4

De Bioveem-bedrijven realiseren in 2002 een iets beter saldo dan in 2001. Dit is gerealiseerd door lagere toegerekende kosten, welke met € 11,38 ongeveer 40 eurocent zijn gedaald ten opzichte van 2001. De niet-toegerekende kosten zijn daarentegen toegenomen met € 5,86 ten opzichte van 2001. In 2002 realiseren de bedrijven uiteindelijk een arbeidsopbrengst van € 6,89 en zitten daarmee € 4,14 lager dan in 2001. Ook de reserveringscapaciteit daalt, al is het verschil van € 1,44 hier duidelijk minder groot dan bij de arbeidsopbrengst. Het vreemd vermogen op de bedrijven is toegenomen met 6 eurocent tot € 0,97 per 100 kg melk. Het rendement op het eigen vermogen is gedaald met 0,4%.

In het onderstaande komen de economische resultaten op een meer gedetailleerd niveau aan bod. Eerst komen de opbrengstenposten aan bod en daarna zullen de toegerekende en niet-toegerekende posten volgen.

Tabel 11 Opbrengsten

In €/100 kg melk	2001	2002	Vershil
<i>Opbrengsten</i>	<i>53.01</i>	<i>52.97</i>	<i>-0.04</i>
Melk en zuivel	40.47	39.44	-1.04
Omzet en aanwas	4.72	4.71	-0.01
Overig rundvee	6.06	6.54	0.48
Overig	1.76	2.28	0.53

De totale opbrengsten zijn in 2002 ongeveer gelijk aan 2001, al zijn bij de afzonderlijke posten duidelijke verschillen opgetreden. De melkopbrengst is met € 1,04 gedaald ten opzichte van 2001. Zouden de vorderingen op melkgeld die 4 bedrijven nog hebben uitstaan niet worden meegenomen, dus zou de gemiddelde melkopbrengst nog eens € 2,35 lager uitvallen t.o.v. 2001. De opbrengsten voor omzet en aanwas liggen ongeveer op hetzelfde niveau, terwijl de overige opbrengsten in totaal met ongeveer 1 euro zijn toegenomen.

Tabel 12 Toegerekende kosten

In €/100 kg melk	2001	2002	Vershil
<i>Toegerekende kosten</i>	<i>11.79</i>	<i>11.38</i>	<i>-0.40</i>
Voer	6.80	5.78	-1.02
Gezondheidszorg	0.84	0.98	0.14
KI en melkcontrole	0.60	0.88	0.29
Meststoffen	0.23	0.29	0.06
Zaaiz. en gewasb.	0.50	0.72	0.22
Overig toeg. rundv.	2.62	2.56	-0.06
Overig toeg.	0.20	0.17	-0.02

De toegerekende kosten zijn met € 0,40 gedaald. De meeste winst is bij de voerkosten behaald, door een daling van € 1,02. Deze daling is met name gerealiseerd door minder kosten voor ruwvoer. Bij de bedrijfsopzet zagen we al dat de bedrijven extensiever zijn geworden in 2002 en een daling van de ruwvoerkosten was dan ook te verwachten. De kosten voor gezondheidszorg en KI en melkcontrole zijn gestegen met respectievelijk € 0,14 en € 0,29 per 100 kg melk. Ook de kosten voor voedergewassen zijn gestegen, waarbij de meststoffenkosten

toenamen met € 0,06 en de kosten voor zaaizaad en gewasbescherming met € 0,22 per 100 kg melk. De overige toegerekende kosten zijn iets gedaald.

Tabel 13 Niet-toegerekende kosten

In €/100 kg melk	2001	2002	Vershil
<i>Niet-toeger. kosten</i>	50.78	56.64	5.86
Arbeid	20.58	21.94	1.36
Werk door derden	3.32	3.76	0.44
Afschr. mach. en werkt.	4.04	3.97	-0.07
Grond & afschr. gebouwen	6.14	6.78	0.64
Onderhoud en huur	4.24	5.63	1.39
Huur quota	0.52	0.32	-0.20
Berekende rente	5.98	8.66	2.68
Algemeen	3.63	3.56	-0.07
Overig	2.33	2.03	-0.31

Bij de niet-toegerekende kosten boeren de Bioveem-bedrijven het meest achteruit ten opzichte van 2001 door een toename van € 5,86. De arbeidskosten nemen met € 1,36 toe en ook de kosten voor werk door derden stijgen met € 0,44. Mogelijk wordt dit onder andere veroorzaakt door de afgenomen intensiteit, waardoor meer hectares moeten worden bewerkt. Verder zijn de kosten voor afschrijving van machines en werktuigen iets gedaald, terwijl de kosten voor grond en afschrijving van gebouwen juist zijn gestegen. Dit laatste kan ook te maken hebben met de toename van het grondoppervlak, voor zover het hier gepachte grond betreft. De kosten voor onderhoud en huur zijn gestegen met € 1,39 tot € 5,63 per 100 kg melk, terwijl de kosten voor het huren van quotum juist zijn gedaald met € 0,20 tot € 0,52 per 100 kg melk.

De kostenpost die het meest is gestegen is de berekende rente. Deze bedraagt in 2002 € 8,66 per 100 kg melk, hetgeen een toename is van € 2,68 ten opzichte van 2001. Deze toename heeft verschillende oorzaken. Ten eerste is het totale vermogen (de balanswaarde) van een Bioveem-bedrijf in 2002 met gemiddeld 4,5 % toegenomen ten opzichte van 2001. De totale bedrijfsmelkproductie is in 2002 echter niet veranderd ten opzichte van 2001. De hogere rentekosten als gevolg van het grotere vermogen worden dus over evenveel kilo's melk verdeeld, waardoor de rentekosten per 100 kg melk dus hoger worden. Een andere oorzaak van de hogere berekende rentekosten heeft te maken met het feit dat de inflatie in 2002 één procentpunt lager was dan in 2001. Het percentage berekende rente wordt namelijk (gedeeltelijk) gecorrigeerd voor inflatie, waarbij een hoger inflatiepercentage leidt tot een lager percentage berekende rente. De algemene - en overige kosten zijn met € 3,56 en € 2,03 lager dan in 2001.

In 2002 bleken de arbeidskosten per 100 kg melk te zijn toegenomen ten opzichte van 2001. In tabel 14 wordt zichtbaar gemaakt hoe de arbeidsproductiviteit zich heeft ontwikkeld.

Tabel 14 Arbeidsproductiviteit (2001)

	2001	2002	Vershil
Melkproductie/AJE (kg)	272524	269158	-3366
Omzet/AJE (€)	141612	140254	-1358
Arbeidsopbrengst/AJE (€)	30651	18590	-12062
Reserveringscapaciteit/AJE (€)	30189	24871	-5318

De melkproductie per arbeidsjaareenheid ligt in 2002 op een vergelijkbaar niveau als in 2001. Hetzelfde geldt voor de omzet per arbeidsjaareenheid. Reeds eerder bleek ook al dat de totale opbrengsten in 2002 nauwelijks waren veranderd ten opzichte van 2001. De arbeidsopbrengst is daarentegen met maar liefst € 12.000 gedaald, hetgeen een daling is van 40%. Reeds eerder bleek ook al dat de totale kosten per 100 kg melk met bijna € 5,50 waren gestegen. De reserveringscapaciteit is ook gedaald ten opzichte van 2001, al is de daling hier met € 5.300 (is -18%) minder groot. Dit komt doordat niet alle extra kosten ook daadwerkelijk extra uitgaven zijn zoals bijvoorbeeld bij de berekende rente het geval is.

5.3 Conclusies ontwikkeling resultaat Bioveem

Over de ontwikkeling van de resultaten van de Bioveem-bedrijven kunnen de volgende conclusies worden getrokken:

- De bedrijven zijn in 2002 geëxtensiveerd. Per hectare voederoppervlak wordt bijna 800 kg melk minder geproduceerd.
- De technische resultaten zijn in 2002 niet wezenlijk veranderd. Alleen de krachtvoergift is met bijna één kg verlaagd tot 15,2 kg per 100 kg FPCM.
- Het economisch resultaat gaat er over de hele linie op achteruit ondanks enkele pluspunten, zoals blijkt uit het onderstaande:
 - De totale opbrengsten liggen op hetzelfde niveau, alleen de verdeling is anders. De melkopbrengsten zijn met ruim 1 euro gedaald, los van het feit dat enkele deelnemers nog vorderingen hebben staan bij hun melkfemer. Zouden deze vorderingen niet zijn opgenomen in de melkopbrengsten, dan zouden deze met nog eens € 2,35 zijn gedaald in 2002. De overige opbrengsten zijn met ongeveer 1 euro toegenomen.
 - De toegerekende kosten zijn met € 0,40 per 100 kg melk gedaald, hetgeen met name is gerealiseerd door lagere (ruw)voerkosten.
 - De niet-toegerekende kosten zijn met € 5.86 gestegen. Dit komt met name door hogere kosten voor arbeid, grond en gebouwen, onderhoud en huur en berekende rente.
 - De arbeidsproductiviteit is gedaald. Per arbeidsjaareenheid wordt nog wel ongeveer dezelfde hoeveelheid melk geproduceerd en dezelfde omzet gehaald als in 2001, maar de arbeidsopbrengst en de reserveringscapaciteit zijn per arbeidsjaareenheid respectievelijk € 12.000 en € 5.300 lager.

6 Discussie en conclusies

Ondernemer en economie

Bij de Bioveem-deelnemers speelt economie een belangrijke rol, maar deze is niet leidend in strategie en bedrijfsvoering. Bij het afwegen van verschillende opties is het dus niet louter het (verwachte) economisch resultaat dat de uiteindelijke keuze bepaalt. Ook zaken m.b.t. de manier waarop wordt geproduceerd zijn belangrijk voor de deelnemers. Sommige deelnemers gaan hier bijvoorbeeld verder dan de SKAL-normen. Met betrekking tot het economisch resultaat wordt het meeste belang gehecht aan de kengetallen die met echte geldstromen te maken hebben, zoals de cashflow. Een deel van de ondernemers hecht veel belang aan de kostprijs van melk, met name omdat die als basis zou moeten dienen voor de uitbetalingsprijs voor biologische melk. In de biologische melkveehouderij is hieromtrent veel discussie de laatste tijd.

Methode van spiegelgroepen

Om de eigen bedrijfsresultaten beter te kunnen beoordelen, bleken de deelnemers op zoek te zijn naar een referentiegroep bestaande uit bedrijven met een vergelijkbare structuur als het eigen bedrijf. Binnen Bioveem is hieraan invulling met behulp van de methode van spiegelgroepen. Een spiegelgroep bestaat uit een aantal bedrijven die qua structuur vergelijkbaar is met het te beoordelen bedrijf. Uit een beoordeling van de methode van spiegelgroepen door de deelnemers blijkt dat men de spiegelgroepen een goede methode vindt om meer inzicht te krijgen in de eigen bedrijfsresultaten.

Biologisch t.o.v. gangbaar

De vergelijking met spiegelgroepen binnen Bioveem mag niet zomaar worden gebruikt voor het vergelijken van de biologische - met de gangbare melkveehouderijsector. Ten eerste zijn de Bioveem-bedrijven niet representatief voor de biologische melkveehouderijsector, evenals het feit dat de spiegelgroepen niet representatief zijn voor de gangbare melkveehouderijsector. Ten tweede is de wijze waarop de spiegelgroepen zijn samengesteld in dit onderzoek ook niet geschikt voor dat doel. De methode van spiegelgroepen is wel bruikbaar wanneer het vergelijken van biologische - met gangbare melkveehouderij expliciet het doel is, maar de selectie moet dan wel op basis van andere structuurkenmerken worden gemaakt (bijv. op basis van bedrijfsoppervlakte). Een reële optie is ook om op basis van verschillende selectiecriteria verschillende spiegelgroepen samen te stellen om zo een genuanceerde vergelijking te kunnen maken.

Uit de discussie met de deelnemers blijkt dat de vergelijking met spiegelgroepen gevoelig ligt wanneer de gemiddelde uitkomsten voor de Bioveem-groep worden weergegeven. Het roept veel discussie op, zowel ten aanzien van de berekeningswijze die wordt gevolgd als ten aanzien van het gebruik en mogelijk misbruik van de cijfers die uit de vergelijking komen. De discussie rond de berekeningswijze is bijzonder nuttig, de directe interactie tussen onderzoekers en ondernemers leidt zo tot het verder uitdiepen van kennis aan beide kanten. Voor de onderzoekers wordt zo (nogmaals) duidelijk dat ondernemers zich in de bedrijfsvoering niet primair laten leiden door kengetallen die op basis van internationale accountancy afspraken tot stand zijn gekomen. De ondernemers krijgen meer zicht in de berekeningswijze en hun eigen economische resultaten en kunnen daar hun voordeel mee doen. Dit is ook het primaire doel van Bioveem. Het nut van individuele spiegelgroepen wordt door de meeste deelnemers onderschreven. Men ziet echter een risico in het verkeerd gebruiken van de vergelijkingscijfers, met name in de onderhandeling rond de meerprijs voor biologische melk. Zoals eerder al is aangegeven moeten deze vergelijkingscijfers meer als een resultante van de activiteiten binnen het project Bioveem worden gezien. Als de doelstelling zou zijn geweest om een vergelijking van biologisch ten opzichte van gangbaar te maken, dan zou het onderzoek anders zijn opgezet.

Resultaten Bioveem t.o.v. andere bedrijven in 2001

De Bioveem-bedrijven zijn groter qua bedrijfsoppervlakte (+ 13 hectare) dan het gemiddelde gangbare Nederlandse melkveebedrijf, maar kleiner qua bedrijfsmelkproductie (- 26.000 kg). Dat is de reden dat voor het positioneren van de Bioveem-bedrijven gebruik is gemaakt van een vergelijking met op bedrijfsstructuur geselecteerde gangbare spiegelgroepen. De Bioveem-bedrijven realiseren ten opzichte van deze spiegelgroepen een goed economisch resultaat. Het saldo is hoger hetgeen voor 60% het gevolg is van een hogere melkprijs. De niet-toegerekende kosten zijn daarentegen ook hoger bij Bioveem, maar worden ruimschoots goedge maakt door de hogere opbrengsten. De Bioveem-bedrijven produceren gemiddeld ruim 272.000 kg melk per arbeidsjaareenheid. De spiegelgroepen zitten ongeveer op hetzelfde niveau. De verwachting was dat Bioveem-bedrijven minder melk per arbeidskracht zouden realiseren, vanwege de arbeidsintensievere biologische bedrijfsvoering. Hoewel de melkproductie per arbeidsjaareenheid op de Bioveem-bedrijven ongeveer gelijk is aan de spiegelgroepen, weten de Bioveem-bedrijven een bijna € 18.000 hogere omzet en een € 5.100 hogere reserveringscapaciteit per arbeidsjaareenheid te realiseren. Het feit dat de Bioveem-ondernemers over het

algemeen hun strategie consequent en integraal hebben uitgevoerd zal zeker hebben bijgedragen aan dit gunstige resultaat. Uit eerder onderzoek (Van den Ham, 2003) is namelijk gebleken dat bedrijven met ondernemers die consequent en integraal zijn in hun strategie betere economische resultaten realiseren.

Ten opzichte van de spiegelgroepen blijken de Bioveem-bedrijven dus goede resultaten te realiseren. Hierbij moet echter niet vergeten worden dat de bedrijven in de spiegelgroepen fors afwijken van het gemiddelde gangbare bedrijf, met name doordat ze erg extensief zijn. Dit extensieve karakter is voor deze gangbare bedrijven economisch gezien niet optimaal, omdat grond een dure productiefactor is. Het gemiddelde gangbare bedrijf benut de grond beter in kwantitatieve zin, door meer kilogrammen melk te produceren per hectare. Biologische bedrijven benutten de grond beter in kwalitatieve zin, door meerwaarde (biologisch) aan de melk te geven. De bedrijven in de spiegelgroepen doen in feite geen van beide en dat zal hun resultaten dan ook niet ten goede komen. Het bovenstaande kan dus mede een reden zijn dat de biologische bedrijven het er in deze vergelijking goed vanaf brengen. Ook hier blijkt dus nogmaals dat de vergelijking van de resultaten van Bioveem met de spiegelgroepen niet als vergelijking van de biologische - met de gangbare melkveehouderij in Nederland mag worden gebruikt.

Ontwikkeling resultaten Bioveem in 2002 t.o.v. 2001

Voor vier bedrijven was 2002 sowieso een moeilijk jaar, vanwege het faillissement van hun melkafnemer. Gemiddeld hebben deze bedrijven nog een vordering van bijna € 36.000 op hun melkgeld staan. Deze vorderingen zijn wel meegenomen in het resultaat, want boekhoudkundig gezien hebben deze bedrijven daar recht op. Wel is het goed om te realiseren dat het feit dat hun melkafnemer failliet is gegaan wel een signaal is m.b.t. de moeizame markt waarin deze onderneming opereerde..

Ten opzichte van het jaar 2001 zijn de resultaten van de Bioveem-bedrijven in 2002 minder goed. De totale opbrengsten liggen op hetzelfde niveau, alleen de verdeling is anders. De melkopbrengsten zijn met ruim 1 euro gedaald, terwijl de overige opbrengsten met ongeveer een euro zijn toegenomen. Zouden de vorderingen op melkgeld die 4 bedrijven nog hebben uitstaan niet worden meegenomen, dan zou de gemiddelde melkopbrengst nog eens € 2,35 lager uitvallen t.o.v. 2001. Verder zijn de niet-toegerekende kosten met € 5.86 gestegen en is de arbeidsproductiviteit gedaald.

Aanbevelingen voor vervolgactiviteiten

In samenwerking met de ondernemers is een goede eerste stap gezet in het positioneren van de technische - en economische resultaten van de deelnemers. Uit de activiteiten tot nu toe en de discussies met de deelnemers komen de volgende aanbevelingen voor concrete vervolgactiviteiten binnen Bioveem:

- Integrale positionering Bioveem-bedrijven: vergelijking met spiegelgroepen niet alleen uitwerken voor de profit-P, maar ook voor de People en Planet. Dit kan bijvoorbeeld door ook externe hectares voor de spiegelgroepen te berekenen of andere duurzaamheidsindicatoren.
- Verdieping rond kostprijs: in interactie met deelnemers o.a. ingaan op rol van financiering van het bedrijf op de kostprijs (verhouding eigen vermogen/vreemd vermogen) en bijv. ingaan op verschil pacht/eigendom. Daarnaast extra aandacht voor rol tweede takken, zelf verzuivelen, zorg, enzovoorts.
- Verdere uitwerking van de vergelijking van Bioveem met gangbare bedrijven. Hierbij spiegelgroepen op basis van andere criteria (bijv. oppervlakte) samenstellen, zodat informatie beschikbaar komt over de verschillen in kostprijs hetgeen kan dienen als input in de discussie over de uitbetalingsprijs voor biologische melk.

Literatuur

Baars, T., N. van Eekeren, F.F. Lutteken, A.C.G. Beldman, Chr. Bartels, A.P. Philipsen, G. Smolders en J.B. Pinxterhuis, Bioveem projectplan 2001 - 2006. Biologische melkveehouderij verbreden en versterken. Bioveem-rapport 1, Lelystad, november 2002.

Beldman, A.C.G. en G.J. Doornewaard, Van kwartje tot strategie. De ondernemers in Koeien & Kansen, hun proces van strategievorming en de mogelijkheden tot bredere toepassing. Koeien & Kansen rapport 14, Lelystad, februari 2003.

Elzen, G.J.F. van den, T. Baars, A.C.G. Beldman, J.P. Wagenaar en K. Water, De ondernemers in Bioveem: drijfveren, doelstellingen en strategie bij de start van het project. Bioveem-rapport 2, Lelystad, augustus 2003.

Ham, A. van den, C.H.G. Daatselaar, A.M. Prins en D.W. de Hoop, Naar kostprijsbeheersing in de melkveehouderij. Verschillen in kostprijs en financiële weerstand tussen Nederlandse bedrijven en met het buitenland. LEI-rapport 2.03.22, Den Haag, december 2003.

Wagenaar, J.P., G.J.F. van den Elzen, A.C.G. Beldman, T. Baars en K. Water, Resultaten van het Strategisch Management Rapport. Ondernemersgesprekken in het kader van Bioveem november 2001 – januari 2002. Intern Bioveem-rapport 1, januari 2003.

Bijlagen

Bijlage 1: Toelichting bij economische kengetallen

Alle bedragen zijn inclusief BTW.

Opbrengsten

Melk- en zuivelopbrengst

De opbrengst van de aan de fabriek geleverde melk (inclusief de nabetaling). De normale heffingen zijn op de melkopbrengst in mindering gebracht. De betaalde superheffing is ook in mindering gebracht.

Omzet en aanwas

De omzet en aanwas is berekend uit (eindbalans + verkopen) minus (beginbalans + aankopen). Het rundvee wordt op de eindbalans gewaardeerd tegen prijzen die zijn gekoppeld aan de marktwaarde. Indien de deelnemer jongvee bij derden laat opfokken, zijn deze dieren normaal in de beginbalans- en eindbalans begrepen, zodat over deze dieren ook aanwas is berekend.

Overig rundvee

De opbrengsten m.b.t. onder andere omzet en aanwas schapen, wol, verhuur melkquotum, mutatie veldinventaris, voorraadmutatie en subsidies.

Overig

De opbrengsten m.b.t. onder andere akkerbouw, recreatie, verhuur (van grond, gebouwen en werktuigen), verkochte energie en werk voor derden.

Toegerekende kosten

Voer

De kosten van het veevoer bestaan uit krachtvoer, ruwvoer, melkproducten, bijproducten, weidegeld, de waarde van de voorraadmutatie van aangekocht veevoer en de waardeafname van de voorraad eigen ruwvoer.

Gezondheidszorg

Dit betreft zowel de diergeneesmiddelen als de verzorging van dieren.

KI en melkcontrole

Hieronder vallen de kosten met betrekking tot de voortplanting, zoals de aankoop van spermarietjes en embryo's.

Meststoffen

De kosten van producten die als meststof worden gebruikt voor voedergewassen.

Zaaizaad en gewasbescherming

De kosten van zaaizaad en gewasbeschermingsmiddelen m.b.t. voedergewassen.

Overig toegerekend rundvee

Het totaal van onder andere mestafzetkosten, opfokkosten, stro, strooisel, transport, materialen en kosten voor zuivelbereiding.

Overig toegerekend

De kosten van zaaizaad, gewasbeschermingsmiddelen en meststoffen m.b.t. akkerbouwgewassen.

Niet-toegerekende kosten

Arbeid

De betaalde loonkosten voor personeel inclusief de sociale lasten plus het berekende loon van de ondernemer en zijn meewerkende gezinsleden.

Werk door derden

Werk uitgevoerd door derden, zoals aangenomen werk, deeltelt en loonwerk.

Afschrijving machines en werktuigen

De som van de afschrijvingen op machines en werktuigen, installaties, inventaris en personenauto.

Grond en afschrijving gebouwen

De som van afschrijvingen op grondverbetering, gebouwen, erfpachtrecht en overige onroerende goederen. En daarbij opgeteld de kosten voor betaalde pacht, onroerende zaakbelasting, baatbelasting en waterschapslasten.

Onderhoud en huur

Hieronder vallen de kosten voor onderhoudswerkzaamheden en kosten voor de huur van o.a. werktuigen, machines en installaties.

Huur quotum

Zowel het gehuurde quotum via de pacht alsmede het betaalde bedrag voor het huren van melk via een éénjarig contract (leasen) is in deze post opgenomen.

Berekende rente

De rentekosten zijn berekend door de gemiddelde balanswaarden te vermenigvuldigen met de bijbehorende rentevoet.

Algemene kosten

Het totaal van de kosten voor communicatie, administratie, voorlichting en belangenbehartiging, milieu en hygiënediensten, verzekeringen, water, incidentele kosten, berekende kosten privé-gebruik auto en enkele overige algemene kosten.

Overige kosten

Deze post bestaat onder andere uit de kosten voor brandstoffen, aardgas, elektriciteit en financiële dienstverlening.

Overige kengetallen

Saldo bedrijf

De som van alle opbrengsten minus de som van alle toegerekende kosten.

Arbeidsopbrengst

De som van alle opbrengsten minus alle kosten (betaald en berekend) met uitzondering van de arbeidskosten.

Reserveringscapaciteit

Het geld dat beschikbaar is voor aflossing en vervangingsinvesteringen. Berekening:
saldo bedrijf - betaalde niet-toegerekende kosten - betaalde rente + privé-inkomsten - privé-uitgaven - betaalde belastingen

W/kg melk

Hoeveelheid vreemd vermogen per kg melk. Berekening:
Totaal vreemd vermogen bedrijf / bedrijfsmelkproductie

Rendement eigen vermogen

Dit kengetal geeft aan welke rendement het eigen vermogen dat in het bedrijf zit oplevert. Berekening:
 $((\text{totale opbrengsten} - \text{totale kosten} + \text{berekende rente} - \text{betaalde rente}) / \text{EV}) * 100$

Arbeidsproductiviteit

De kengetallen m.b.t. arbeidsproductiviteit zijn weergegeven per AJE. De letters AJE betekenen: ArbeidsJaarEenheid. Een volwaardige arbeidskracht, die het gehele jaar volledig voor het bedrijf beschikbaar is geweest, wordt op 1 AJE gesteld. Het aantal AJE's wordt gecorrigeerd voor de leeftijd en het aantal gewerkte uren van de betrokkenen. Eén AJE staat gelijk aan 2.000 uur.